

УДК 332.009.12:332.001.8

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

Суханова А. В. – ст. викладач,
Національний університет Державної податкової служби України

В статті визначено та детально проаналізовано суть та засади формування конкурентних переваг регіонів країни. Наведена оцінка конкурентоспроможності регіону, заснована на аналізі сильних і слабких сторін регіону, яка дозволяє виділити напрямки розвитку регіональної економіки. Визначена структура конкурентоспроможності регіону. Запропонована модель забезпечення сталого розвитку конкурентних переваг регіону.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, економічна конкуренція, регіон, конкуренція регіонів, соціально-економічний розвиток регіонів.

Суханова А. В. Основы формирования конкурентных преимуществ экономики региона

В статье определены и детально проанализированы суть и принципы формирования конкурентных преимуществ регионов страны. Приведенная оценка конкурентоспособности региона, основанная на анализе сильных и слабых сторон региона, которая позволяет выделить направления развития региональной экономики. Определена структура конкурентоспособности региона. Предложенная модель обеспечения устойчивого развития конкурентных преимуществ региона.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкуренция, экономическая конкуренция, регион, конкуренция регионов социально-экономическое развитие регионов.

Sukhanova A. V. Principles of forming the competitive edge of regional economy

The article identifies and analyzes in detail the nature and principles of the formation of competitive advantages of the country. It assesses regional competitiveness based on the analysis of the strengths and weaknesses of the region, which allows identifying the directions of regional economic development. The study specifies the structure of regional competitiveness and presents a model of sustainable development of competitive advantages in the region.

Keywords: competitiveness, competition, economic competition, region, regional competition, socio-economic development of regions.

Постановка проблеми. Дослідженню змісту конкурентних відносин на сучасному етапі розвитку ринкового господарства передують аналіз виникнення й закономірностей їх розвитку, а також вивчення альтернативних трактувань сутності конкуренції представниками різних економічних шкіл течій. Множинність визначень конкуренції при цьому розглядається як наслідок багатогранності даного явища і наявності різних підходів до нього.

Конкуренція трактується як форма прояву конкурентних відносин в ринковій системі, як атрибутивна ознака ринкового господарства, яка дозволяє ринковій системі відтворюватися, повторюватися, як економічному явищу, і визначає всю сукупність притаманних йому елементів - витрат виробництва, формування ціни, адаптивності підприємств і організацій до вимог ринку, задовольняючи потреби в товарах і послугах і т.д. [11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення конкурентоспроможності регіону знаходиться в центрі уваги як науковців, так і представників центральних і, особливо, місцевих владних структур та бізнесу, їм присвячено значну кількість наукових досліджень.

Аналіз численних наукових досліджень з проблеми конкурентоспроможності регіону виявив, що існують два основні підходи до даної проблеми. Перший теоретичний підхід, представниками якого виступають М. Портер [10], П. Кругман [9] та ін., розглядає регіон як середовище створення конкурентних переваг підприємств. Другий же підхід розглядає регіон як самостійний суб'єкт економічних відносин. Все більше науковців, зокрема Антонюк Л.Л., Вахович І.М., Герасимчук З.В., [4] Калюжнова Н.Я., Лук'яненко Д.Г., Перський Ю.К., Поручник А.М. та ін., підтримують саме другий підхід, адже регіон в умовах переходу до сталого економічного розвитку вже не є простою територією із певним набором характеристик, натомість регіон представляє собою цілісну соціо-еколого-економічну систему [4, с. 29-30].

Питанням конкурентоспроможності регіону досліджували у своїх працях науковці: Айгінер К., Білорус О., Мацейко Ю., Моборн Р., Прахалад К., Селезньов А., Фатхутдинов Ф., Хамел Г., Шеховцева Л.С., Чан Кім та ін.

Питання підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку досліджено в працях таких науковців, як Геєць В.М., Соколенко С.І., Буга Н.Ю., Федулова Л.І., Яремко Л. та ін.

Незважаючи на підвищену увагу з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників до законів і закономірностей розвитку конкурентних відносин, ряд питань теоретичного та практичного характеру, пов'язаних з проблемами подолання усталених стереотипів щодо розуміння конкурентоспроможності товару, фірми, галузі, країни; формування конкурентної стратегії в цілях їх ефективного функціонування та розвитку на основі конкурентного потенціалу в сукупності відносин конкурентоспроможності зміст інституційних чинників становлення та розвитку конкуренції в Україні залишається слабо вивченим.

Постановка завдання. Метою дослідження є дослідження механізмів формування конкурентної стратегії регіону в цілях їх ефективного функціонування та розвитку на основі конкурентного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку основні напрями реалізації конкурентних переваг регіону можна згрупувати за такими блоками:

1. Розміщення і збереження підприємств, у тому числі промислових, залучення додаткових капіталовкладень, що дозволить:

- Зберегти існуючі підприємства;
- Сформувати сучасні кластери;
- Розширити наукові, інноваційні і високотехнологічні підприємства;
- Розмістити нові торгові підприємства;
- Розмістити нові кредитні організації та страхові компанії;
- Відкрити головні офіси великих фірм;
- Розвинути транспортно-транзитні функції.

2. Збереження та залучення трудових ресурсів (високкваліфікованих кадрів; трудової молоді та молодих сімей та ін.) в процесі активізації розвитку конкурентних переваг за допомогою реалізації молодіжної та житлової політики, забезпечення доброзичливого середовища життєдіяльності, розвитку системи освіти та охорони здоров'я, спрямуванню інвестиційних потоків з різних джерел в соціальну сферу.

3. Організація та проведення заходів, що представляють соціально-економічну значимість: конгресів, конференцій, семінарів, конкурсів, великих спортивних заходів, виставок, ярмарків.

4. Підвищення ефективності виконання адміністративних функцій.

5. Дослідження фундаментальних проблем підвищення конкурентоспроможності регіону.

6. Моніторинг наявних у регіоні ресурсів, що представляють собою джерела його конкурентних переваг і оцінку конкурентних позицій регіону по ряду макро- і мезоекономічних показників порівняно з іншими територіями.

7. Розробка та реалізація пропозицій, орієнтованих на забезпечення сталого розвитку конкурентних переваг регіону.

На підставі висновку провідного вченого в галузі конкурентної боротьби і економічного розвитку Майкла Портера можна стверджувати, що стійкість конкурентоспроможності регіону досягається не випадково, а в результаті кропіткої праці та злагоженості у всіх можливих видах діяльності [10].

Одним з поворотних моментів у розвитку теорії стійкої конкурентоспроможності став висновок про те, що дійсні джерела конкурентоспроможності полягають не стільки у вдалих інвестиціях у виняткові ресурси, скільки в «самостійному розумінні можливостей завтрашнього дня і шляхів їх використання». Отже, стійка конкурентоспроможність регіону створюється в результаті постійного пошуку нових можливостей розвитку, передбачаючих майбутні потреби споживачів регіону.

Тим самим досягається зміцнення конкурентної позиції регіону, а його конкурентоздатність здобуває такі властивості, як довгостроковість, непрозорість, некопіювання, непереносимість, а також унікальність регіональних конкурентних переваг, на яких вона ґрунтується, і незалежність від зовнішнього середовища.

Довгостроковість конкурентоспроможності регіону залежить від швидкості, з якою знецінюються або застарівають ресурси і здібності, на яких вона заснована. Крім того, постійна націленість регіону на пошук нових можливостей створення конкурентних переваг, спрямованих на задоволення майбутніх потреб регіональних споживачів, а не орієнтація на порівняння з конкурентами, дозволяє зберегти конкурентоспроможність в довгостроковій перспективі. Це підтверджується, також, висновками фахівців в області стійких конкурентних переваг: «щоб потрапити в майбутнє, не потрібно обганяти конкурентів, що прагнуть отримати той же приз. Важливо мати власні уявлення про приз» [5].

Оскільки створення стійкої конкурентоспроможності регіону полягає в постійному пошуку нових можливостей, це повинен бути керований процес, який включає в себе вивчення майбутніх потреб регіональних споживачів, розробку проектів і їх реалізацію. У створенні стійкої конкурентоспроможності регіонів беруть участь регіональні органи влади, органи місцевого самоврядування, регіональні підрозділи державних органів влади; населення регіону безпосередньо або через участь у громадських ініціативах (некомерційних організаціях); бізнес-структури, що діють в регіоні або сфера діяльності яких пов'язана з даним регіоном; освітні і наукові організації.

Органи регіонального управління можуть бути як ініціаторами даного процесу, так і організаторами. Велике значення має готовність регіональної

адміністрації до проектування створення стійкої конкурентоспроможності регіонів та здійснення цих проектів. У той же час, ініціаторами та організаторами можуть виступати й інші суб'єкти, проте в даному випадку була б доцільна підтримка з боку регіональної адміністрації (адміністративна, фінансова, юридична і т.д.).

Підставою для створення стійкої конкурентоспроможності регіону є створення конкурентних переваг в таких специфічних сферах активності, як стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону; взаємодія та обмін знаннями між громадськими організаціями, органами державної влади та місцевого самоврядування, науковими та освітніми установами; підготовка керівних кадрів і фахівців органів державного регіонального управління та місцевого самоврядування, регіональних підрозділів державних органів влади. У свою чергу, це сприяє розвитку пріоритетних сфер суспільної діяльності, наприклад, поліпшенню якості життя населення, збільшенню тривалості життя, розвитку регіональної економіки, формуванню сприятливої демографічної обстановки і т.д. [7].

В даний час, створення конкурентоспроможності регіонів є, більшою мірою, стихійним процесом, ніж керованим. Тобто, здебільшого, у регіональному розвитку спираються на конкурентні переваги, дані регіону в результаті збігу обставин, наприклад державні преференції щодо конкретних регіонів чи розташування природних ресурсів на території регіонів. Пошук нових можливостей, передбачаючих майбутні потреби регіональних споживачів, якщо здійснюється, то одномоментно або окремими особистостями, чії ініціативи не завжди підтримуються регіональними органами державної влади.

Таким чином, стійка конкурентоспроможність регіону - це постійна перевага регіону у взаєминах зі споживачами, досягається за рахунок постійного оволодіння факторами створення джерел конкурентних переваг і забезпечує високий рівень життя населення і реалізацію економічного, соціального, культурного потенціалу регіону.

Створення стійкої конкурентоспроможності регіонів - це керований процес, який включає в себе вивчення майбутніх потреб регіональних споживачів, розробку проектів і їх реалізацію. Доцільно, якщо в даному процесі будуть брати участь регіональні органи влади, органи місцевого самоврядування, регіональні підрозділи державних органів влади; населення регіону безпосередньо або через участь у громадських ініціативах (некомерційних організаціях); бізнес-структури, що діють в регіоні, або сфера діяльності яких пов'язана з даним регіоном; освітні і наукові організації. При цьому органи регіонального управління можуть бути як ініціаторами даного процесу, так і організаторами [1].

При цьому необхідно, що б конкурентні переваги, які стануть підставою стійкої конкурентоспроможності регіону, проектувалися і створювалися, в першу чергу, в таких специфічних сферах активності, як стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону; взаємодія та обмін знаннями між громадськими організаціями, органами державної влади та місцевого самоврядування, науковими та освітніми установами; підготовка керівних кадрів і фахівців органів державного регіонального управління та місцевого самоврядування, регіональних підрозділів державних органів влади. Це сприятиме розвитку пріоритетних сфер суспільної діяльності, наприклад, на поліпшення

якості життя населення, збільшення тривалості життя, на розвиток регіональної економіки, на формування сприятливої демографічної обстановки і т.д.

Модель забезпечення сталого розвитку конкурентних переваг регіону (рис. 1.) володіє універсальною адресною спрямованістю, оскільки робить можливим включення механізмів управління по різним векторам функціонування життя регіону, будь то питання формування органів регіонального менеджменту, визначення мети, поточних і стратегічних завдань, основних тенденцій і закономірностей, принципів і шляхів реалізації програм регіонального розвитку до мікроекономічних процесів ефективного планування та використання функціонального, ресурсного, компетентнісного, технологічного, організаційно-структурного, методико-інструментарного, інших видів внутрішньо-виробничих потенціалів [3].

Проблема конкурентоспроможності регіону носить в сучасному світі універсальний характер. Від того, наскільки успішно вона вирішується, залежить багато в економічному і соціальному житті суб'єкта [6].

Конкурентоспроможність регіону можна представити як здатність регіону забезпечити високий рівень життя населення і доходу власникам капіталу, а також ефективно використовувати наявний економічний потенціал при виробництві товарів і послуг.

Конкурентоспроможність регіону, на наш погляд, включає в себе три основних аспекти:

1. Високий рівень життя населення (конкурентоспроможність на ринку праці або конкурентоспроможність, забезпечувана населенням).
2. Ефективне функціонування господарського механізму регіону (конкурентоспроможність на ринку товарів або конкурентоспроможність, забезпечувана виробництвом).
3. Інвестиційну привабливість (конкурентоспроможність на ринку капіталу або конкурентоспроможність фінансів).

Оцінка конкурентоспроможності регіону, заснована на аналізі сильних і слабких сторін, дозволяє виділити наступні напрямки розвитку регіональної економіки:

- формування системи різнопланових показників, всебічно відображаючих конкурентні переваги регіону, об'єднаних в загальний підсумковий індекс конкурентоспроможності шляхом ранжування та експертних оцінок;
- виділення ключових показників конкурентоспроможності (якості і ціни продукції, інвестиційної привабливості та рівня життя населення) і розрахунок комплексного індексу на основі логічного їх об'єднання за характером впливу на конкурентоспроможність;
- виявлення характерних позицій регіонів залежно від їх положення в матрицях оцінки за характерними для конкурентоспроможності показниками.

Для досягнення сталого розвитку регіону необхідно розробити державну політику, що передбачає:

- вдосконалення структури господарства регіону таким чином, щоб забезпечувалося вирішення трьох важливих завдань: зростання виробництва, екологічна безпека, поліпшення соціальних умов життя населення;
 - впровадження у виробництво високопродуктивних та екологічно безпечних технологій;
-

- залучення фінансових ресурсів українських та зарубіжних інвесторів;
- створення економічних і правових умов для еколого-економічного розвитку.

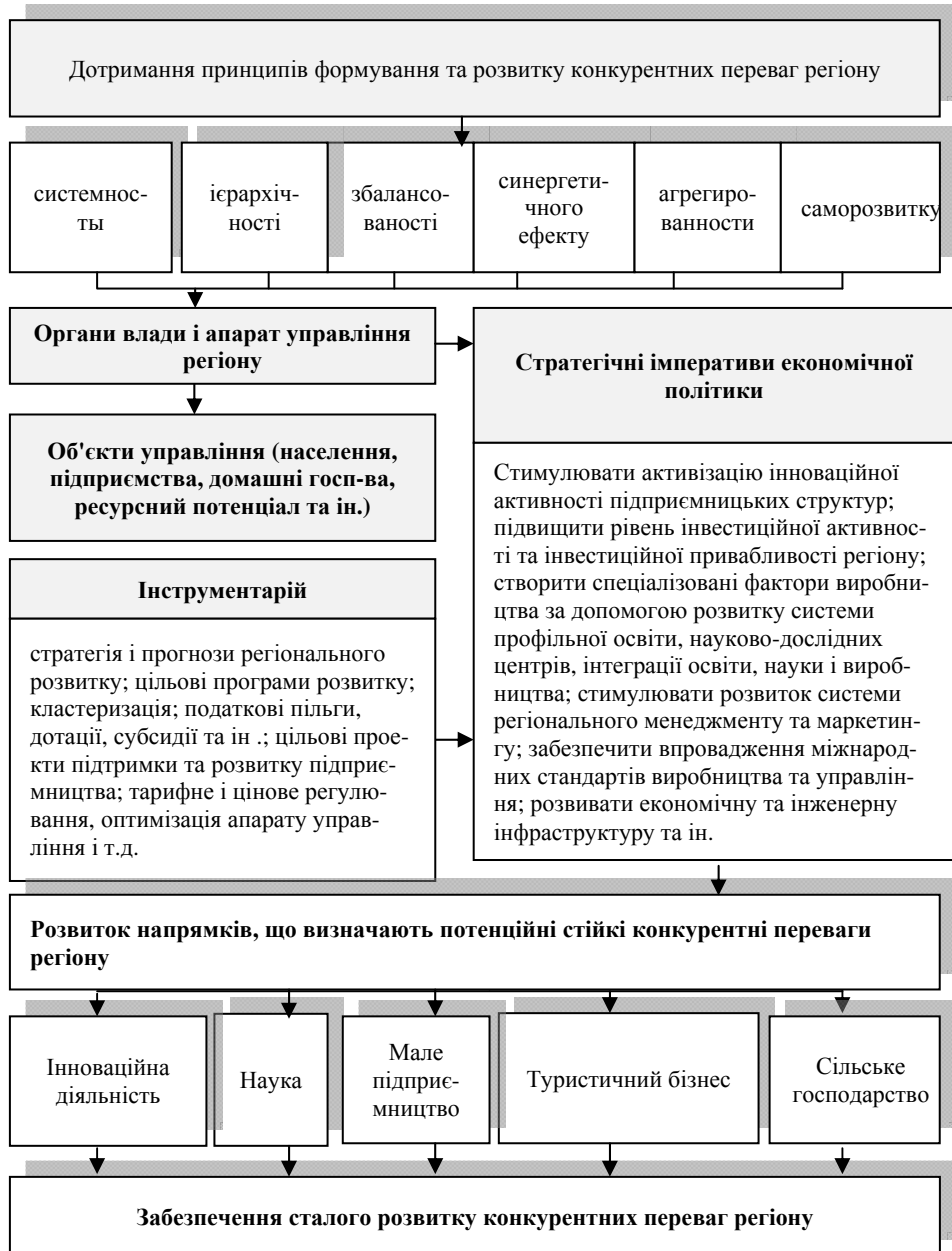

Рисунок 1. Схема моделі забезпечення сталого розвитку конкурентних переваг регіону

Галузева привабливість і конкурентні можливості регіону, створені на основі сукупності цінностей, дають можливість визначити позицію регіону, а також його реальну конкурентну перевагу в сучасній ринковій економіці.

Конкурентні переваги регіону - це його перевага над регіонами-конкурентами, заснована на використанні наявних і придбаних ресурсів, що дозволяє в умовах конкуренції зайняти певну частку ринку, забезпечити економічне зростання і добробут населення.

На наш погляд, на систему конкурентних переваг регіону можуть вплинути конкурентні ресурси регіону, що визначаються як сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, що володіють ринковою цінністю і сприяють підвищенню попиту на інші елементи регіону.

У умовах України, що складаються, необхідно здійснити комплекс заходів щодо зміцнення конкурентних позицій на українському та світовому ринках, створити високотехнологічну, інноваційно сприйнятливую і динамічно розвиваему економіку, виходячи з власного потенціалу, порівняльних переваг регіону, цілеспрямованої інвестиційної політики та активного залучення інвестиційного капіталу в усі сфери життєдіяльності, що створюють мультиплікативний ефект і формують прискорене соціально-економічне зростання.

Основною державною метою на сьогоднішній день є підвищення рівня життя населення на основі стійкого зростання економіки. Реалізація даної мети можлива тільки в умовах комплексного підходу до вирішення поставлених завдань, що обумовлює необхідність дослідження процесів економічного зростання та конкурентоспроможності в нерозривному взаємозв'язку із змінами рівня життя населення, підвищенням інвестиційної та інноваційної активності, поліпшенням екологічної ситуації в регіоні [2].

Під регіональною конкурентоспроможністю мається на увазі здатність регіону забезпечувати виробництво конкурентоспроможних товарів і послуг в умовах ефективного використання відповідних факторів виробництва, забезпечення сталого економічного зростання в регіоні, підвищення життєвого рівня населення.

Добробут регіону залежить від ефективності використання наявних матеріальних і нематеріальних ресурсів, продуктивності підприємств, що здійснюють свою діяльність у межах регіону, рівня життя населення, а також інвестиційної привабливості суб'єкта.

Підтримці сприятливої економічної ситуації сприяють позитивні результати фінансової діяльності організацій за основними видами економічної діяльності, збільшення внутрішнього споживчого попиту, що базується на зростанні реальної заробітної плати населення, поліпшення становища в інвестиційній сфері.

На сьогоднішній день особливе значення в розвитку конкурентних переваг набуває інноваційна складова. Конкурентний успіх регіону залежить не тільки від сукупності наявних на території природних ресурсів, а й від того, наскільки ефективно використовуються ці ресурси і яким чином реалізується існуючий науковий потенціал.

В Україні створена хороша база для довгострокового інвестування та успішного бізнесу, створені конкретні, законодавчо закріплені принципи здійснення державної інвестиційної політики, спрямовані на подальше зростання економіки.

В якості головних цілей, досягнення яких буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіону, виступають «розвиток конкуренції, стимулювання

підприємництва та інноваційної діяльності», «підвищення якості життя населення» та «зростання конкурентоспроможності економіки регіону» [8].

Конкурентоспроможність регіональної економіки може бути досягнута шляхом ефективного використання наявних базових ресурсів:

- За рахунок наявності сировинної бази регіон у своєму економічному розвитку отримує значні переваги.
- Перевага регіону, також, визначається наявними трудовими ресурсами, їх якістю, рівнем освіти, кваліфікацією, професіоналізмом.
- Важливу роль у системі формування конкурентних переваг відіграє науковий потенціал регіону.

Ефективне управління вище зазначеними ресурсами неможливе без висококваліфікованого управлінського потенціалу, що володіє сучасним баченням розвитку регіональної економіки.

Основними елементами забезпечення конкурентоспроможності регіональної економіки виступають виробнича база суб'єкта, представлена основними фондами регіону, а також галузі, що здійснюють випуск наукомісткої продукції.

Основні напрямки розвитку регіональної економіки:

1. Сприяння розвитку регіональних кластерів.

Найбільший економічний ефект дає використання кластерної моделі розвитку регіональної економіки при включенні до неї промислових підприємств. Розвиток регіональних кластерів може бути одним з важливих елементів підвищення конкурентоспроможності підприємств і регіонів.

2. Розвиток інноваційної сфери.

По-перше, це пряма фінансова участь держави у вигляді фінансування певних проектів (наприклад, участь у венчурному фінансуванні) або організацій (наприклад, малих інноваційних фірм). По-друге, це фінансування елементів інфраструктури (технопарків, інкубаторів, офісів по просуванню технологій і т.п.). По-третє, це непряме регулювання бізнесу переважно через податкові механізми.

3. Трансформація державного сектору економіки передбачає оптимізацію складу державних організацій і розмірів участі держави в їх капіталі, оптимізацію використовуваних організаційно-правових форм державних організацій, поліпшення фінансово-економічного становища, збільшення капіталізації та підвищення якості управління державними організаціями.

Висновок. Без стратегічного підходу до регіонального управління вкрай важко підвищити і зберегти конкурентні переваги і адекватно справлятися з вирішенням складних проблем, що постають перед регіональною владою. Регіональні стратегії повинні «вписуватися» на певних рівнях в загальну стратегію держави і, в той же, час забезпечувати стратегічні рамкові умови для міст і районів, розташованих на території регіонів, сталий розвиток яких, у свою чергу, також сприяє зростанню конкурентоспроможності регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андерсюк Б. Самоврядування. Чого ми від нього очікуємо? / Андерсюк Б. // Віче. — 2000. — №1. — С.40-47.
2. Бобровська О.Ю. Корпоративне управління в місцевому самоврядуванні: монографія / О.Ю. Бобровська. — Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2008.

- 284 с.
3. Войнаренко М.П. Кластери як центри економічного зростання регіонів за умов кризи / М.П. Войнаренко // Развитие инновационных кластеров в современных условиях реструктуризации экономики: материалы IV Междунар. науч.–практ. конф., 1–2 июня 2009 г. – Севастополь: ТПП, 2009. – С. 16–29.
 4. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: Монографія / З.В. Герасимчук, І.М. Вахович. – Луцьк:ЛДТУ, 2002. – 248 с.
 5. Головченко В. Конституційні принципи місцевого самоврядування / Головченко В., Корпань О. // Право України. – 1998. - № 3. - С. 14.
 6. Емельянов Н. Местное самоуправление: проблемы, поиски, решения / Емельянов Н. — М.: ТИГИМУС, 1997. — 814 с.
 7. Конкурентоспроможність регіонів України (методологія і практика) / [Л.Г. Чернюк, Д.В. та ін.]; за наук. ред. Л. Г. Чернюк. – К.: РВПС України НАН України, 2010. – 108 с.
 9. Krugman P. The Role of Geography in Development / Paul Krugman // International Regional Science Review. – 1999. – №2. - Vol. 22. – P. 142- 161.
 10. Портер М. Конкуренція / Майкл Портер [пер. с англ.]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2006. – 608 с.
 11. Шнипко О.С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект / О.С. Шнипко. – К. : Генеза, 2006. – 288 с.

УДК: 658.14:658.15 (043)

ЕТИМОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛІВ

Танклеєвська Н.С. – д.е.н., професор,
Мірошніченко В.О. – аспірант, Херсонський ДАУ

Розглянуто та узагальнено існуючі види потенціалів підприємства. Досліджено сутність та значення понять економічного та фінансового потенціалів та їх значення для сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано власне трактування фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: потенціал, фінансовий потенціал, економічний потенціал, розвиток, структура, фінансові ресурси, підприємство.

Танклеевская Н.С., Мирошниченко В.А. *Этимологическое значение экономического и финансового потенциалов*

Рассмотрены и обобщены существующие виды потенциалов предприятия. Исследована сущность и значение понятий экономического и финансового потенциалов и их значение для сельскохозяйственных предприятий. Обоснованно собственную трактовку финансового потенциала предприятия.

Ключевые слова: потенциал, финансовый потенциал, экономический потенциал, развитие, структура, финансовые ресурсы, предприятие.

Tanklevska N.S., Miroshnychenko V.O. *The etymological meaning of economic and financial capacity*